

Del puny a l'alfabeguera

El PSM fa vint anys. Dos símbols, el puny de 1976 i l'alfabeguera dels 90, emmarquen dues dècades de vida del partit nacionalista que ha aconseguit convertir-se en la tercera força política de les Illes Balears.

JOAN CELIA

El 18 de febrer de 1976 es presentava públicament un nou partit a Mallorca. L'endemà la premsa se'n feia ressò: "Anoche en un lugar de Palma: Presentación del PSP", titulava *Última Hora*. Havia nascut el Partit Socialista de les Illes que, posteriorment, adoptaria el nom de PSM.

Aquell grupuscle revolucionari, internacionalista, autogestionari i autodeterminista que solia reunir-se llargues hores per discutir sobre tots els assumptes humans i divins –i pel qual ningú no donava un duro–, ha arribat a ser la tercera força política, amb un grup parlamentari de sis diputats –un del Partit Socialista de Menorca– i prop d'un centenar de regidors. Governava en coalició el Consell Insular de Mallorca. Té els batlles de Santa Maria, Vilafranca i Banyalbufar –tots tres amb majoria absoluta– i els de Santa Eugènia, Petra i Campanet amb acords amb altres partits, com també el d'Esporles, en minoria, i a Sóller participa en el govern i en tindrà la batllia un terç de la legislatura. Fins arribar a l'actual situació han passat moltes coses: èxits i fracassos, moments bons i d'altres de dolents algun dels quals va estar a punt de fer desaparèixer el partit. El que segueix és, més o menys, la crònica no oficial de l'evolució de vint anys d'aquest partit.

L'origen. El PSI, en realitat, no va néixer com a partit. Sota aquestes sigles s'amagaven, ja abans de la mort de Franco, un grup de polítics clandestins independents que usaven aquestes sigles per fer reunions, organitzar conferències, recitals, lectures poètiques... i tot tipus d'activitats pròpies de l'oposició. Les sigles, inicialment, significaven una cosa tan estranya com Promocions Socials Il·lenques. És clar que això no enganyava ningú. La seu estava al cèntric carrer del Verí, on es reunia la flor i nata de l'antifranquisme d'esquerres i nacionalista de Mallorca. A pesar del nom-tapadora, el PSI no era gens desconegut per a la policia, que tenia destinat un membre de la Brigada Político-social quasi perennement davant la seu. Tant els controlava que coneixia tots els qui hi entraven. I tots els qui hi entraven el coneixien a ell.

El grup fundador del PSI incloïa persones com Celestí Alomar, Sebastià Serra, Antoni Tarabini o Francesc Obrador, per esmentar-ne algunes de les més conegudes. Mentre a Mallorca es fundava el PSI, el Partit Socialista Popular (PSP) anava organitzant-se arreu

de l'estat. Joan March, que fou fins fa poc secretari general de la Federació Socialista Balear-PSOE, era llavors secretari d'organització del PSP i residia a Madrid. Així va entrar en contacte amb Manuel Mora, del PSP mallorquí, i a través d'ell es va començar a muntar una coalició amb el PSI destinada a presentar una oferta socialista –de caràcter autogestionari, autodeterminista, nacionalista...– en les primeres eleccions, les del juny de 1977. Així va néixer la coalició PSI-PSP que es va presentar amb el nom d'Unitat Socialista. Els resultats de les eleccions foren decebedors. A Balears, UCD va obtenir un triomf aclaparador (quatre diputats). En segon lloc hi va quedar el PSOE, que va traure dos diputats, un resultat que ni els mateixos militants socialistes sospitaven. Tant el PCE com el PSI-PSP esperaven que els seus homes, clarament significats durant el franquisme, obtindrien més escons que no els socialistes. No va ser així i aquella va ser la primera gran decepció del nacionalisme polític. Aquesta ensopagada els va afectar tant que el partit estigué a punt de dissoldre's. El PSP-Balears en pes va decidir, a través d'un congrés, entrar en el PSOE, seguint la línia que a tot l'estat havia impulsat Enrique Tierno Galván. Alhora, el PSI debatia si seguia les passes del PSP: Antoni Tarabini i Francesc Obrador, entre d'altres, segueixen la línia de Tierno. Quedava un petit grup encapçalat per Sebastià Serra, que no va voler entrar en el PSOE. En diverses ocasions, importants dirigents socialistes es desplaçaren a l'illa i feren ofertes generoses, però ningú no les va acceptar.

El 1977 també va ser el moment en què un altre grup nacionalista, Unió Autonomista (fundat per Josep Melià i Climent Garau, entre d'altres) es va presentar a les eleccions, sense veure complertes les seves expectatives. Després dels nefastos resultats, va desaparèix-

Dalt a l'esquerra, l'escriptor Josep Maria Llompart, que va ser militant del partit. A la dreta, un número de 'Mallorca Socialista', òrgan informatiu del PSM. Baix, Lluís Maria Xirinacs i Joan Maria Bandrés. Un acte del PSM va ser l'escenari de la trobada.

xer i els seus militants se n'anaren o a UCD (una part, com el cas de Josep Melià) o entraren en el PSI (com Climent Garau). Aquesta entrada de gent nova va enfortir una mica els abatuts militants d'aquell PSI que, a finals d'aquell mateix any, decideixen anomenar-se PSM, Partit Socialista de Mallorca, tot i mantenir gelosament les històriques i sentimentals sigles, i segells, del PSI. De fet, a principis dels 80, fins i tot estigueren a punt d'anar als tribunals contra el PSOE per aquestes sigles. En aquest moment es produeix un canvi, si més no estètic, i el segell primitiu –un puny tancat roig– és substituït per l'illa de Mallorca amb les quatre barres de fons.

A pesar del canvi de segell, el partit continuava essent molt esquerrà. De fet, la forta ideologització d'esquerres havia impedit un acord pre-electoral amb Unió Autonomista, una decisió que posteriorment Sebastià Serra ha qualificat d'error: "vist en perspectiva si haguéssim anat junts, per ventura ara existiria un partit nacionalista d'àmbit balear considerablement fort, però en aquell moment pensàrem que no era possible una entesa amb gent que no era d'esquerres com nosaltres".

Èxit i crisi. A partir de 1978 el PSM comença a obrir-se cap a organitzacions diverses: associacions de veïnats, grups ecologistes, l'Obra Cultural Balear, la Unió de Pagesos de Mallorca... són grups i entitats que aportaran militants i votants. La implantació dels nacionalistes és encara reduïda, però en determinats pobles –Algaida, Campanet, Montuïri...– es fan notar molt. En aquests moments ja tenien bases importants en aquests tres pobles: Damià Ferrà Pons i Damià Pons, de Campanet, els germans Llorenç i Gabriel

JOAN CELIÀ

mallorca socialista

JOAN CELIÀ

Portada de 'Mallorca socialista'. Fa referència a la Diada Nacional del 31 de Desembre.

Oliver (Majoral, de malnom) d'Algaida, o Pere Sampol, de Montuïri, que havia militat fins el 1976 en el PSAN. El 1978 entren al partit, provinents de l'OIC, Mateu Morro (de Santa Maria) Miquel López Crespi i Jaume Obrador (de Palma), entre d'altres. El mateix any entra l'anomenat Col·lectiu Socialista i Nacionalista, molt més a l'esquerra que el PSM.

Arribaren les eleccions municipals i pre-autonòmiques (al Consell General Interinsular, CGI, l'ens pre-autonòmic) de 1979, i la sorpresa va ser majúscula: El PSM obtenia un regidor a Palma que, en coalició amb el PCE i amb el PSOE, passava a formar part del primer govern municipal democràtic. Al CGI obtenia dos consellers, Biel Majoral i l'independent Pere Llinàs. Aquella nit electoral de 1979 les banderes quadribarrades, les roges i les botelles de cava animaren els crits de "Visca, visca, Mallorca socialista!"

Poc durà l'alegria, perquè a finals del 80, el Col·lectiu Socialista i Nacionalista s'escindia. Aquest fet va debilitar molt el partit perquè va coincidir amb la sortida d'importants militants, com Jaume Obrador —que havia estat elegit regidor a Palma— o Eberhard Grosske. Obrador va ser substituït per Joan Perelló

JOAN CELIÀ

i Ginard a l'Ajuntament, mentre tant el partit es preparava per viure una nova etapa amb l'horitzó de les primeres eleccions autonòmiques.

El canvi. Després de superar l'onada de vots adreçats al PSOE l'octubre del 82 —eleccions a les quals el PSM es va plantejar no presentar-se— el partit incorpora nous elements amb vistes a les primeres autonòmiques. Bartomeu Mestre i Jaume San-

tandreu són alguns dels noms que ocuparen llocs destacats a les llistes. El resultat de les eleccions va ser pitjor que les expectatives d'un sector del partit. Aconseguiren dos diputats (Sebastià Serra i Damià Ferrà Ponç), però perderen el regidor de Palma. El partit tenia un deute molt important i la situació financera era dolenta. Arribaren dies tempestuosos, de contínues discussions i diferències, i es van anar configurant dos grups: d'un costat, l'ofi-

JOAN CELIÀ

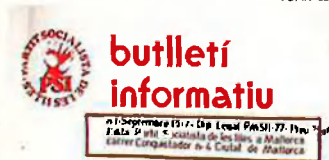
Assemblea del PSM amb Pere Sampol i Sebastià Serra. Dos dels membres del sector oficialista.

Comissió gestora del PSM cap a l'any 1983. Els problemes de divisió interna van portar el partit quasi a la desaparició.

cial, amb Sebastià Serra, Pere Sampol, Mateu Morro, Damià Ferrà... i de l'altre un grup que era més radicalment nacionalista encapçalat per Bartomeu Mestre, Biel Majoral i Jaume Santandreu.

Per si no tenien pocs problemes, aquell estiu del 83 el partit va estar a punt, novament, de desaparèixer. Un grup molt minoritari —que després abandonaria el partit— va aconseguir que la comissió executiva aprovàs —amb poca assistència i amb els vots en contra de Rafel Oliver, Jaume Moncades i Damià Ferrà— intentar un pacte secret amb AP —en concret

EDITORIAL

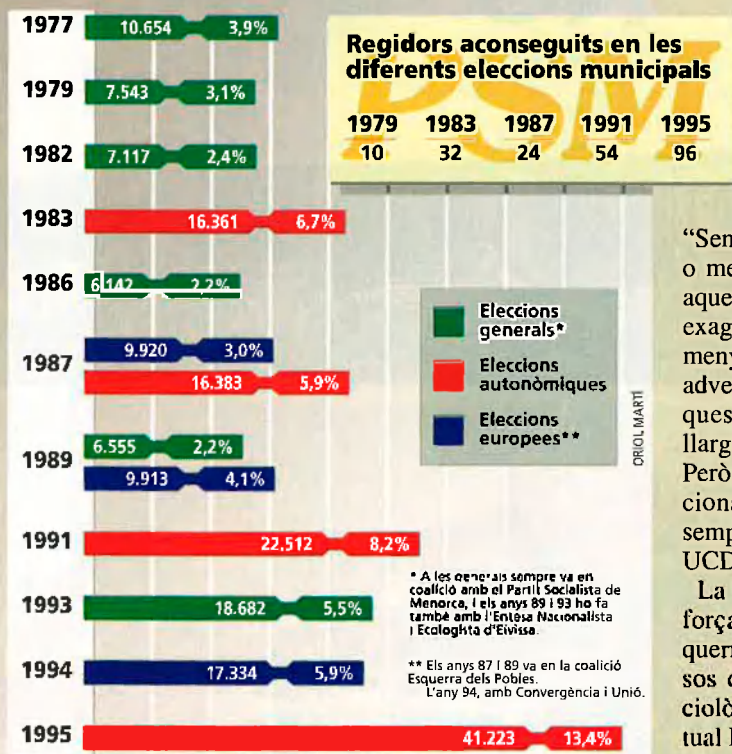
EDITORIAL

Després de quatre anys de treball i de lluita, el PSM ha aconseguit superar l'onada de vots adreçats al PSOE l'octubre del 82. Aquesta victòria és el resultat d'un treball constant i d'una feina de base que ha permès al partit incorporar nous elements amb vistes a les primeres autonòmiques. Aquesta victòria és el resultat d'un treball constant i d'una feina de base que ha permès al partit incorporar nous elements amb vistes a les primeres autonòmiques.

'Mallorca Socialista'. El primer número de la revista.

De Guadalajara a Balears, l'evolució electoral del PSM

Evolució electoral del PSM (nombre de vots)

ORIOI MARTÍ

Què ha significat el PSM per a Mallorca? Les respostes són diverses, segons qui contesti. Però les dades indiquen, com mostra el gràfic, que els nacionalistes han tingut una incidència electoral –i per tant política i social– cada vegada més important. Un partit que el passat maig obtenia més de 41.000 vots a Mallorca –45.000 a les Illes Balears comptant el Partit Socialista de Menorca i ENE d'Eivissa– és una força que cal tenir present. Són el tercer partit de Mallorca i de Balears.

“Sense els vint anys del PSM, Balears seria, avui dia, més o menys com Guadalajara, per posar un exemple”, deia a aquest setmanari un dels joves valors del partit. Potser és exagerada l’afirmació, però el fet és que el PSM ha fet, almenys, que els partits majoritaris sempre hagin tingut un adversari incòmode. Sens dubte algunes iniciatives polítiques –ambientals, lingüístiques...– que s’han produït al llarg d’aquests anys són difícils d’imaginar sense el PSM. Però no es pot amagar la realitat: l’avanç i la incidència nacionalista no és, ni de lluny, comparable a la força que sempre han tingut els dos partits majoritaris: PP (i abans UCD) i PSOE.

La lluita del PSM és, encara, refermar-se com la tercera força, lluitant aferrissadament –a les generals– amb Esquerra Unida. Per fer el salt cap a objectius més ambiciosos caldria adequar encara més el partit a la realitat sociològica de les Balears, molt més conservadora que l’actual PSM-Nacionalistes de Mallorca.

M. P.

amb Abel Matutes– per tal que els conservadors, que encara no havien pactat amb UM, pagassin els deutes del partit i, així tots dos partits fessin una *pinça* al Parlament contra el PSOE. Aquella jugada no va durar ni 24 hores. El sector oficialista va aturar l’operació amb una acció combinada entre els votants en contra i Sebastià Serra. Això mai no s’ha fet públic fins ara. Jaume Moncades, aleshores –i ara també– membre de l’executiva ho recorda: “sí, és cert i sort que es va aturar perquè si no, no crec que existís avui dia el partit; és anecdòtic perquè la veritat és que allò només va durar unes poques hores. A les 9 del matí següent Sebastià Serra, que no havia assistit a la reunió, s’enfilava per les parets, i, amb altres companys, va aturar l’absurda operació”.

Entre 1983 i 1990 el partit viu situacions de crisi cíclica, amb una evo-

ANOCHÉ, EN UN LUGAR DE PALMA

PRESENTACION DEL P. S. I.

El PSM, el Partit Socialista de Mallorca i Menorca, va presentar el seu programa polític i electoral a les 10 del vespre a l'Hotel de la Marina de Palma. El programa, que ha estat elaborat pels seus dirigents, és el resultat de la seva política i de les seves aspiracions. El PSM és un partit que defensa la democràcia i la llibertat, i que treballa per aconseguir el benestar i la prosperitat per a tots els ciutadans.

El PSM és un partit que defensa la democràcia i la llibertat, i que treballa per aconseguir el benestar i la prosperitat per a tots els ciutadans. El seu programa és el resultat de la seva política i de les seves aspiracions.

Gabriel Alzamora, portaveu del PSM

Dalt, coalició electoral del PSM per a les eleccions de 1979. Després dels comicis aconseguia formar part del primer govern municipal democràtic. A l'esquerra, retall del diari Última Hora. El rotatiu informava de la presentació del PSI al febrer del 76.

lució electoral quasi estancada. De fet en les autonòmiques i municipals de 1987 el PSM obtingué dos diputats (Sebastià Serra i Joan Mayol) i va continuar sense representació a l'Ajuntament de Palma. A finals de 1986 el diputat Damià Ferrà abandona el partit per entrar en el PSOE i el sector encapçat per Mestre, Majoral i Santandreu també se'n va el 1987. Aquest grup no va acceptar la coalició del PSM amb Euskadiko Ezkerra per a les eleccions europees i va acabar fundant la secció

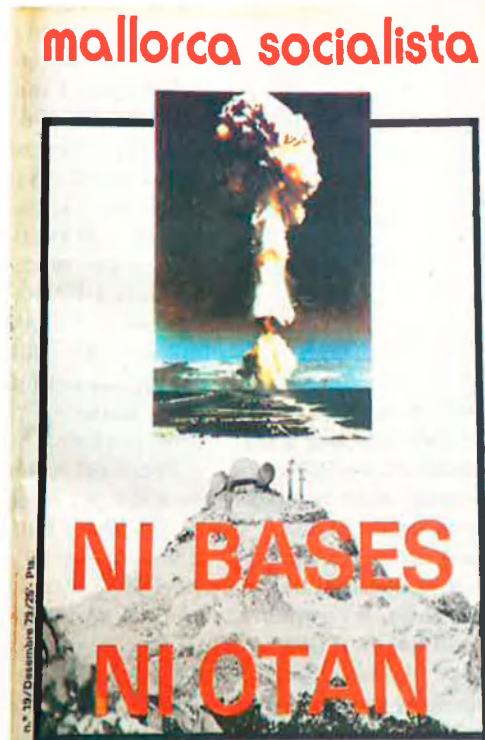
de les Illes Balears d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC).

El 1990 el partit adopta el nom de PSM-Nacionalistes de Mallorca i qualque cosa comença a canviar. Amb l'ajuda de dos trànsfuges d'Aliança Popular l'estiu d'aquell any obté, mitjançant una moció de censura, les batllies de Santa Maria i Vilafranca. De forma molt reservada, a més, comencen a establir-se contactes extraoficials amb Convergència Democràtica de Catalunya. A partir d'aquells moments la pràctica política del PSM comença a moderar-se, "a adequar-se a la realitat de la societat mallorquina", segons diuen els dirigents.

En les eleccions municipals i autonòmiques de 1991 comença un període d'increment constant de vot. Sebastià Serra –cada vegada més allunyat de la direcció del partit, el secretari general del qual és des de 1985 Mateu Morro– aconsegueix entrar a l'Ajuntament de Palma, acompanyat de Jesús Jurado, i dos anys després deixa l'escó de diputat. A partir d'aleshores Pere Sampol es converteix en el portaveu parlamentari i va adquirint la condició de líder per a una part cada vegada més important del partit. Tot i les certes reticències entre Serra i l'aparell del partit i Sampol –mai reconegudes– el fundador decideix encapçalar la llista de les generals de 1993 i obté un resultat que confirma la línia ascendent que la moderació dona al PSM.

L'acostament a CDC es materialitzarà, ofi-

JOAN CELIA

Portada de 'Mallorca Socialista' contra l'OTAN. El rebuig era frontal.

"Ni Bases ni OTAN":
Aquesta va ser una de les campanyes més fortes del PSM. Dalt, tanca anti-OTAN, i baix, manifestacions contra la base americana al Puigmajor. El PSM es va afegir a l'oposició a l'ingrés de l'estat espanyol en l'organització militar que protagonitzaren nombrosos sectors de l'esquerra.

cialment, amb la coalició per les eleccions europees de 1994, que es va viure amb certa tensió. A pesar de les divergències internes –Serra d'una banda, i l'aparell i Sampol per l'altre– el 1995, a les passades autonòmiques i municipals, torna funcionar el tàndem Sampol –al Parlament– i Serra –a l'Ajuntament de Palma–, i entre els dos aconsegueixen al capdavant del partit els resultats més importants mai obtinguts per una força nacionalista a Balears. Tot i els bons resultats, els esdeviments posteriors –pacte del Consell Insular de Mallorca amb l'acceptació de la incineradora– han provocat algunes divergències dins el partit, però sense arribar, ni de bon tros, a les disputes del passat.

Vint anys i dos símbols: el puny de l'any 1976 i l'alfabeguera que regalen ara a les eleccions. La imatge de la duresa i la de la simpatia. Enmig dues dècades d'història que es continuarà escrivint el 3 de març, a cop de vot. I com les darreres ocasions, regalant alfabegueres.

Miquel Payeras